

18159

4mcyrc

891.99

4-68

6-1914

5114/5

1914 № 1632

ԺԵՐՈՐԻՆ ՎԻՐՈՐԵԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

149
2003

Կ Ո Յ Ր Ը

(ՊԱՏԿԵՐ)

391.99
4-68

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

Տպարան „ԼՈՅՍ“ Ա. Յակովբեան և որդիք
1914 թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒՄԻ
ՄԱՐԿԱ

ՆՒԷՐ ԻՍ ՔՈՅՐ՝

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿԻՆ.

50512-պի

Հեղինակից:

36427-66

Կ Ո Յ Ր Ը

Նա խոչընդոտների կհանդիպի, որը կեանքի
ձանապարհով կընթանայ միշտ կուրօթին...

Յուսիսեան առաւօտներից մէկն էր.
արեգակը իր տաշխն ճառագայթները նոր
էր գցել երկրի վրայ, հեռու արեւելքից:
Քնութիւնը հետզհետէ սկսում է կեանք
ստանալ. թռչունները, մրջինները իրենց
բներից, գաղանները իրենց որջերից սկսում
են դուրս գալ: Մայրիկ զարթնում են և
ամեն մէկը սկսում է իրեն գործով պա-
րագել:

...Ի... քաղաքի յետ ընկած թաղերից
մէկ խարխուլ խրճիթից դուրս եկան մէկ
մարդ և մէկ կին: Մարդը ծերունի էր.
տարիքով 60-ից անց, իսկ կինը այրի էր,
հագիւ 30 տարեկան: Նա վերոյիշեալ ծե-
րունս աղջիկն էր, եւ նրանք խրճիթից
դուրս գալով, աղջիկը հօր ձեռք բռնած,

տաւհնորդում էր: Նրանք գնում էին այդ քաղաքի մէկ փողոցով: Եւ ահա նրանք քաղաքից դուրս եկան: «Քաղաքից դուրս եկանք» հարցնում էր ծերունին անդադար աղջկան: «Ոչ» պատասխանում էր աղջիկը, երբ նրանք դեռ ևս քաղաքումն էին: «Քաղաքից դուրս եկանք» հարցրեց վերջին անգամ ծերունին: «Այո, դուրս եկանք, հիմի սա գիւղի ճանապարհն է» — դէհ կարող ես գնալ սաաց հայրը աղջկան:

— Ախր հայրիկ Թնց պիտի գնաս գիւղ: Ոչ մի մարդ հետդ չկայ. գիւղը հեռու ճամբան վատ, սալլ երեայ, ի՞նչ պէտք է անես: Ասաց աղջիկը տխուր ձայնով և ցաւակցաւ կան դէմքով նայելով հօրը:

— Կգնամ, կգնամ, ի՞նչ կայ. հազարը գնում երկու հազարը գալիս:

— Ո՛ր է, մարդ դնացող չկայ:

— Տօ հմի ճամբէքը լիքն են. մէկ էլ հօ առաջին անգամ չի, որ գնում եմ: Գնա, գնա, երեխէքը լաց կլինեն: Նրանք երկուսն էլ կանգնած էին Գ... գիւղի ճանապարհի վրայ: Երկուսն էլ պահ մի լուռ ին: Աղջիկը շարունակ նայում էր ճանապարհի վրայ:

Դմանալու, Գ... գիւղը գնացող մարդ կայ: Քայց ոչ ոք չկար...

Դէհ հայրիկ ջան էլ չեմ ասում, զգոյշ կաց. սալլ գալուս մի կողմում լանգնի, մինչև նրա անցնելը:

— Տօ հօ ես երեխայ չեմ, դնա, երեխէքը լաց կլինեն. Աղջիկը, վերջին անգամ նայեց հօրը «դէհ գնում եմ» ասաց նա, յետ դառաւ և ուղեորեց դէպի տուն: Ծանապարհին նա ստէպ-ստէպ կանգնում էր և դէմքը յետ դարձնելով, նայում էր իր հօրը: Մի քանի անգամ կրկնում է, մինչև ծերունու աննկատելի դառնալը: Ծերունին բաւականին հեռացել էր:

Ծերունին կոյր էր. նա կուրացել էր չորս տարի առաջ: Նրա կինը շուտուց մեռել էր. և նա այժմ բացի երկու աղջկանից ոչինչ չուներ. մէկը վերոյիշեալ այրին, իսկ միւսը Գ... գիւղում ամուսնացած: Կուրացած ծերունին իր օրերը անց է կացնում հրքեմն մի, երբեմն միւս աղջկայ մօտը ապրելով: Վերոյիշեալ այրին, ծերունու աղջիկը, իր ամուսնու մահից յետոյ լացք և

դրա նման աշխատանքներով պարապելով պահում էր իր կուրացած հօրը և երկու անչափահաս որդոց: Իսկ միւս աղջիկը Գ... գիւղում ամուսնացած, այնտեղ էլ ապրում էր: Չով էր լինում Գ. գիւղը ամրանը նա դառնում էր Ի... քաղաքից մօտ 13 վերստ հեռավորութեան վրայ: Եւ միշտ, երբ ամռանը ծերունին գնում էր գիւղ, աղջկայ մօտ ապրում, իսկ երբ անցնում էին ամրան տաք օրերը, նա վերստին վերադառնում էր քաղաք...

Եւ հաճախ քաղաքում շոգից տանջւելով, ցանկանում էր գնալ Գ... գիւղը...

Նա իր վերջին տարիներում ոչ թէ միայն տեսողութիւնից էր զրկւել, այլ և նրա ականջները լաւ չէին լսում. յիշողութիւնը թուլացել, ծերութիւնից նիհարել, (դուցէ և վատ սնւելուն վերագրել) և կմախք դառել: Դէմքը գունատւել, ձեռքերը դողողոյցում և դատողութիւնն էլ նւաստացել:

Նա դառել էր կատարեալ կոյր. ոչինչ չէր տեսնում, շատ քիչ բան լսում, լսածը գիւղացիների խոսքով էր հասնում: Շատ քիչ նպատակ ունէր

նրա ապրելը. նա ապրում էր, իր գոյութիւնը լոկ Ֆիզիքապէս պահելու համար... Եւ ամեն վարկեան բնութեան դաւակնորդ, թէ կենդանի և թէ անկենդան մարմինները նայում են նրան, հեգնում, և կարծես, ընդմիջտ հետեւեալ բառերն են շշնջում. «էլ քնչ ևս ապրում դու այս աշխարհում, նպատակ չունի էլ քո ապրելը»... Եւ կարծես ինքն էլ զգում էր այդ. բայց չէր ցանկանում գեռ ևս մեռնել... Աշխարհը ճիշտ է, գառել է նրա համար ունայնութեան մէկ փոս, մէկ մութ ու նեղ գերեզման, ուրդեղ ոչինչ չէր տեսնում, ոչինչ չէր զգում, բայց լոկ կենդանական շշուկներ էին զարնում նրա ականջներին: Նրա համար ամեն ինչ լսողութիւն էր...

Բայց նա դեռ ևս ցանկանում էր ապրել...

Արեւը հեռոցհեռէ սկսում է բարձրանալ. ծերունին աշխատում է շտապել, և որքան հնարաւոր է, շուտ գիւղ հասնել: Բայց գիւղացիները նրան շտապել չէ՞ որ նա կոյր էր և փայտը ձեռքին պահած, նրանով էր իմանում, որտեղ քար կայ, որտեղ փոս է, և

որտեղ հարթ... փայտն էր նրան ճանապարհ
ցուցնում: Եւ նա յոյսը դրել էր այդ փայտի
վրայ, որը խորդ ու բորդ ճանապարհով
պէտք էր հասցնէր Գ... գիւղը: Եւ փայտը
նրա համար մէկ օժանդակ գործիք էր. մէկ
խորթ, օժանդակ գործիք: Ուստի պէտք է
զգոյշ լինել, նրան չպէտք է միանգամայն
հաւատալ, նա կարող է ճամբան շեղել և
մարդուն մոլորութիւնների մէջ գցել...

Արեւը բաւականին բարձրացել էր. ծե-
րունին ճանապարհի կիսին հազիւ էր հասել:
Բաւականին հոգնել էր. մէկ քար է գտնում
նստում է, հանգստանալու համար: Նա
զէմքը ուղղում է դէպի արեւը, աչքերը լայն
լայն բացում,—չգիտես ինչո՞ւ, Արեւի տակ
նրա զէմքը տաքանում է. նա ցածրաձայն
մըմնջում է. «Բա՛նք քեզ Աստուած»: Ապա
լուում է, գլուխը կախում և խորասուզում
մտքերի մէջ: Յանկարծ նա լսում է մարդ-
կանց ձայներ (մինչև այժմ նա ոչ մի ձայն
չէր լսել), Մարդիկ գալիս էին փոքր ինչ
հեռւից. ծերունին աշխատում է իմանալ, թէ
ինչ ձայներ են դուրս, ովքեր են խօսողները

ծանօթ մարդիկ են, և այլն... Բայց ի՞նչու...
ծերութիւնը դաւաճանում է...

Ձայները հետզհետէ աւելի լսելի ին
դառնում նրան. խօսացողները մի խումբ
գիւղացիներ էին, որոնք գալիս էին մօտա-
կայ գիւղերից: Նրանք մօտեցել էին ծերու-
նուն: Այժմ ծերունին լսում է նրանց ասած
բառերը և հասկանում: Նա աչքերը լայն
բացում է, դէմքը ուղղում դէպի նրանց, և
սպասում, թէ նրանք կբարեհեն: Բայց գիւ-
ղացիները նայում են նրան, ոչինչ չեն աս-
ում, և անցնում են ու հեռանում. Մերու-
նին դարձեալ գլուխը կախեց. խորը հոգեւոյ
հանեց, և դա լծեալ խորասուզեց մտքերի
մէջ: Փոքր ինչ յետոյ սթափւում է, կանգ-
նում է տեղից, և սկսում է ճանապարհը վե-
րստին շարունակել...

Ճանապարհին ծերունին յանկարծ կա-
նգնեց. նա պահ մի շփոթութեան մէջ ընկաւ...
պաղ քրտինքը պատեց նրա ամբողջ մար-
մինը: Նա լոււ էր, և իր ամբողջ լսողու-
թիւնը սկսեց լարել, լսելու, թէ մարդկային
ձայներ կրկին չեն լսում: Բայց ոչինչ չսեց

Նրա շուրջը տիրում էր խորին լուսթիւնը։
Չէր լսւում նոյն իսկ թռչունների ձայները,
միայն ամառային արևն էր իր ճառագայթ-
ներով այրում նրան։ Նա մնաց շւարած, չի-
մացաւ ինչ անել...

Ծերունին գիւղի ճանապարհը շնդել էր.
նա այժմ այն ճանապարհի վրայ չէր գտնւում
որը պէտք էր տանէր Գ... գիւղը։ Այժմ նա
գտնւում էր մի այլ ճանապարհի վրայ, մի
այլ խորթ ու անծանօթ ճանապարհի վրայ,
որով երբէք չէր կարելի ընթանալ։ Դիտք
չունէր նրա վրայով ընթանալը. նա չէր
հասցնի նրան այն տեղը, որտեղ ինքն էր
ցանկանում։ Խորդ ու բորդ էր այդ ճանա-
պարհը. խոր-խոր ձորերով, բարձր բլուրնե-
րով, կածաններով էր անցնում այդ ճանա-
պարհը։ Եւ նրա վրայ մեծ ու փոքր քարեր
անպակաս, որոնք կանգնած իրար մօտիկ,
ահեղի դէմքով, ահ ու սարսափ ազդում
ճամբորդի վրայ, և վերջինի առաջ ընթանալը
վտանգաւոր դարձնում...

Պարզ է, որ ծերունին այդպիսի ճա-
նապարհով չէր կարող ընթանալ. ամեն մի-
ջայլափոխում նա խոչընդոտների կհանդի-

պէր։ Չէ՞ որ նա կոյր էր, ոչինչ չէր տես-
նում, չէ՞ որ ծերութիւնից ֆիզիքապէս թու-
լացել, և ամենաթոյլ հակառակորդին չէր
կարող ընդիմութիւն ցոյց տալ։

Եւ նա մնաց լուռ և շւարած, չիմացաւ
ինչ անել... կրկին յետ դառնալ, Գ...գիւղի
ճանապարհը գտնել. բայց շատ էր հեռացել
այն ճանապարհից Էհ, որտեղ էր թողել
նրան... Շատ հեռու... Եւ դժւարութեամբ
կարող էր յետ դառնալ և այն ճանապարհը
գտնել։ Բայց ինչ անել շարունակել այդ
ճանապարհը. բայց ինչ նպատակ ունէր շա-
րունակելը, չէ՞ որ այդ ճանապարհը չէր
հասցնիլ նրա ձգտով ծայր։ Նա այդ ճանա-
պարհի վրայ էր կանգնած, որ եթէ շարու-
նակէր, վտանգաւոր կլինի, իսկ յետ դառնա-
լը միանգամայն անհնարին։ Եւ ծերունին
չէր կարողանում մի ելք գտնել, մի ելք
գտնել և ընթանալ. հարկաւոր էին մարդիկ
նրան մի ելք ցուցնելու... Բայց մարդիկ
չկային, նրանք չէին երևում...

Բայց արեւը այրում էր անգթօրէն.
քրտնքի կաթիլները մէկիկ-մէկիկ թափւում

էին ծերունու խորշումած ճակատից...

«Փնւշ աշխարհ, փնւշ աշխարհ» մըմնջում էր մէկուսի ծերունին ցածր և անլսելի ձայնով: Նա տրտնջում էր իրեն կեանքից: Նա իրեն համարում է ամենադժբախտներէց մէկը: Որ իրեն կեանքի վերջին օրերը անց է կացնում տխուր ու տրտում, իրեն դժբախտ է համարում, որ զրկւել է բնութեան ամեն մի գեղեցկութիւնից ոչինչ չէ տեսնում, և ամբողջ կեանքը նրա համար լոկ լսողութիւն է դարձած:

Բայց արևը այրում էր նրան շարունակ. ծերունին տանջւում էր արևի այրող ճառագայթներից... Պէտք է մի ելք գտնել... Եւ ահա նա Աստուծոյ աղօթելով, ամեն ինչ իր ձեռնադրին վերագրելով, շարունակում է ճանապարհը, յուսալով, թէ Գ... գիւղը կգտնի:

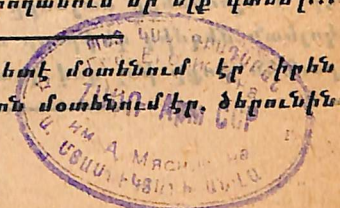
Ծերունին աւելի վարթար տեղ ընկաւ մի սոսկալի տեղ: Երկու կողմը գտնւում էին խոր անդնդանման ձորեր. մէկի յատակից լսւում էր գետակի խուլ ձայնը: Ծանա-

պարհը լցւած էր էլ աւելի մեծ քարաժայռերով: Ծերունին դարձեալ կանգ առաւ. յուսահատւած և լքւած: Ի՞նչ անել, մտածում էր ծերունին. ճանապարհը առաջանից էլ աւելի վատթար էր դառել: Այս անգամ նա էլ չէր կարող քայլերը փոխել: Վախենում էր, սարսափում էր, լսում էր գետակի ձայնը, իմանում էր, որ այդտեղ գտնւում է մէկ ձոր, մէկ խոր և սոսկալի ձոր: Նա դարձեալ լսողութիւնը լարեց, մարդկային ձայներ լսելու: Բայց ոչ մի ձայն չէր լսւում: Երբեմն երգեցիկ փոքրիկ թռչունները երգում էին և ուրախ ուրախ թռչկոտում էին մէկ քարից դէպի միւսը: Ծերունին լսում է դրանց ձայնը և մէկուսի չչնջում. «է՛հ, երանք ձեզ, երանք ձեզ»:

Եւ նա մնաց լուռ և շարած. ժամերով մնաց կանդնած. «իրեն կորցրած»-ի պէս չիմացաւ, ի՞նչ անել...

Նա չէր կարողանում մի ելք գտնել...

Արևը հետզհետէ մօտենում էր իրեն վախճանին. երեկոյն մօտենում էր, ծերունին

քաղցից ասնջուում էր, ու տանջուում: հաց չունէր իր մօտ ուտելու և քաղցը յանգեցնելու: «Ի՞նչ անեմ Տէր Աստուած» ասաց ծերունին վերջապէս բարցրածայն: Յուսահատութիւնը ծայրայեղութեան հասաւ. ծերունին սկսեց լալ, արցունքի կաթիլները կախւեցին նրա աչքերից. գլուհեցին, և կանգ առան նրա թօշնած և թախծոտ դէմքի վրայ: Նա սկսեց հեկեկալ, և երեխայի պէս լաց լինել:

Երկար ճանապարհ գալով, յոգնել, ուժասպառ էր հղել: Գտաւ մէկ քար, դարձեալ նստեց. բայց քարը արեւից այնքան էր տաքացել, որ ծերունուն սկսեց այրել: Ծերունին գրպանից հանում է իր հնամաշ թաշկինակը և արծունքով օժեած դէմքը մաքրում: Ապա գլուխն առնում է ձեռքերի փերի մէջ և սկսում է իր դրութիւնը ողբալ:

Դարձեալ մարդկային ձայներ չէին լսուում: Բնութիւնը հետզհետէ խաղաղուում էր: Թռչունների ձայները նւաղում: Երեկոյեան մեղմիկ զեփիւռը սկսեց խաղալ, ծերունին փոքր ինչ զով զգաց:

Բայց քաղցը տանջում էր նրան. կրկին կանգնեց տեղից:

Ոտքերը սկսեցին դողդողալ: Կրկին ճանապարհը շարունակեց:

Բայց... մի քանի քայլ առաջ չգնացած, սաքը մէկ քարի առաւ, վայր ընկաւ, ճակատն առաւ մէկ այլ քարի, սկսեց տաք արիւնը հոսել...

Ծերունին մի քանի թոյլ շարժումներ արաւ, ուզեց կրկին կանգնել, բայց իղնւր... ծերութիւնը դաւաճանեց...

Գրւած է՝ 1913 թիւ, փետրւար,
Երևան.

Результаты работы по изучению
 особенностей поведения
 животных в условиях
 эксперимента. В ходе
 исследования были
 выявлены следующие
 закономерности:

1. Животные быстро
 адаптируются к новым
 условиям. 2. Влияние
 температуры на
 поведение. 3. Роль
 пищи в поведении.

1941

1941

БИБЛИОТЕКА
 ИСТИНА
 ДОСТОИНСТВО
 Академия наук
 СССР

10 ф.
 10 ф.
 10 ф.
 10 ф.

1941
 ДОСТОИНСТВО
 Академия наук
 СССР

1941

18159

Сам
6114

17109

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԺԵՐՄԱՆԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Մեղեդիներ «սպառնա՞ծ» 10 կ.
Էջի դերձակ վոդ. մէկ արարւածով . 10 կ.
Միսաք » » 7 կ.
Կոյրը (պատկեր) 4 կ.

ԳԻՆՆ Է 4 ԿՈՊ.

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОВЕДЕНИЯ
Академия Наук
СССР

Ցանկացողները դիմեն հեղինակին, կամ
հայ գրավաճառներին:
Հեղինակի հասցէն՝ Эривань Астафьевская № 82.

2013

